

Συλλογικοί κατάλογοι: μοντέλα ανάπτυξης και ελληνικές εφαρμογές

Ελένη Καλογεράκη
Βιβλιοθηκονόμος, MSc
Προϊσταμένη Βιβλιοθήκης
ΓΝΑ «Ο Ευαγγελισμός»
e-mail: evalib@cc.uoa.gr

Περίληψη

Το αποτελεσματικό μοίρασμα των πληροφοριακών πηγών όλων των τύπων προϋποθέτει τη δημιουργία υποδομής που να επιτρέπει τον εντοπισμό τους από τους χρήστες. Το παραδοσιακό μοντέλο του κεντρικού συλλογικού καταλόγου και ο εικονικός/κατανεμημένος συλλογικός κατάλογος αποτελούν δύο προσεγγίσεις για την εξυπηρέτηση του σκοπού αυτού. Το άρθρο επιχειρεί να παρουσιάσει συνοπτικά τα χαρακτηριστικά των δύο μοντέλων, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους. Επιπλέον γίνεται αναφορά στους ελληνικούς συλλογικούς καταλόγους.

Εισαγωγή

Η υποχρέωση των βιβλιοθηκών να καλύπτουν τις βιβλιογραφικές απαιτήσεις των χρηστών τους σε πηγές πληροφόρησης, έντυπες και ηλεκτρονικές, πέρα από τα όρια μιας τοπικής συλλογής, οδήγησε από πολύ νωρίς στην ιδέα της συνεργασίας για το μοίρασμα των πληροφοριακών πηγών.

Η ανάπτυξη της τεχνολογίας των υπολογιστικών συστημάτων καθώς και η αδυναμία χρηματοδότησης τοπικών συλλογών ώστε να καλύπτουν πλήρως τις ανάγκες των χρηστών, δίνει ώθηση από τη δεκαετία του 1970, στη δημιουργία συνεργατικών προσπαθειών μεταξύ των βιβλιοθηκών για την υποστήριξη και τη συνεκμετάλλευση των υπηρεσιών τους. Αποτέλεσμα των συνεργατικών προσπαθειών (consortia) είναι και η ανάπτυξη του εργαλείου που ονομάζεται «συλλογικός κατάλογος».

Βασική επιδίωξη της δημιουργίας συλλογικών καταλόγων είναι η εξυπηρέτηση του χρήστη με γρήγορο, άμεσο και αξιόπιστο τρόπο παρέχοντάς του τη δυνατότητα αναζήτησης και ανάκτησης υλικού από μεγαλύτερο εύρος συλλογών, αλλά και απόκτησης του υλικού μέσω διαδανεισμού. Επιδίωξη επίσης είναι το μοίρασμα της καταλογογράφησης, η συνεργασία στη δημιουργία αρχείων καθιερωμένων τύπων και η χρήση κοινών προτύπων. Σημαντικό πλεονέκτημα για τις βιβλιοθήκες είναι η εξοικονόμηση χρόνου και χρημάτων, αφού κάθε βιβλίο καταλογογραφείται μία φορά και η εγγραφή αξιοποιείται από όλες τις βιβλιοθήκες που το αποκτούν, αλλά και η δημιουργία ποιοτικών εγγραφών.

Η εμφάνιση των συλλογικών καταλόγων ξεκίνησε με τη δημιουργία φυσικών ή κεντρικών συλλογικών καταλόγων. Αργότερα με την ανάπτυξη του πρωτοκόλλου Z39.50 εμφανίστηκαν οι εικονικοί συλλογικοί κατάλογοι ή κατανεμημένα συστήματα αναζήτησης. Βασικό χαρακτηριστικό των συλλογικών καταλόγων ανεξάρτητα από το μοντέλο ανάπτυξής τους (κεντρικοί συλλογικοί κατάλογοι ή κατανεμημένα συστήματα) είναι η ταυτόχρονη πρόσβαση στις συλλογές διάφορων βιβλιοθηκών από ένα κεντρικό σημείο διεπαφής (Interface) με τον χρήστη με ενιαίο τρόπο.

Οι συνεργασίες μεταξύ των βιβλιοθηκών για τη δημιουργία και τη χρήση συλλογικών καταλόγων ξεκινούν από τις ΗΠΑ και από τη Μ. Βρετανία, χώρες με παράδοση στη βιβλιοθηκονομική επιστήμη. Η δημιουργία συλλογικών καταλόγων ξεκίνησε το 1950 με τη δημιουργία του National Union Catalog σε έντυπη μορφή στις Ηνωμένες Πολιτείες. Από το 1970 με την ανάπτυξη της υπολογιστικής τεχνολογίας εμφανίστηκαν οι ηλεκτρονικοί συλλογικοί κατάλογοι, οι οποίοι έλαβαν διάφορες μορφές ανάλογα με τις υπηρεσίες που

προσφέρουν και κάποιοι εξελίχθηκαν σε εμπορικές υπηρεσίες. Σημαντικές διεθνείς προσπάθειες είναι ο WorldCat της OCLC (Online Computer Library Center)/ΗΠΑ, Research Libraries Group (RLG)/ΗΠΑ, Western Library Network (WLN)/ΗΠΑ, MELVYL (University of California), COPAC (CUR, συλλογικός κατάλογος των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών της Μ. Βρετανίας), Virtual Canadian Union Catalog (εικονικός συλλογικός κατάλογος της Εθνικής Βιβλιοθήκης του Καναδά και 21 канаδικών βιβλιοθηκών).

Στην Ελλάδα με την υποτυπώδη και αποσπασματική οργάνωση των βιβλιοθηκών και την ανυπαρξία εθνικής πολιτικής για την οργάνωση και εκμετάλλευση των πληροφοριακών πόρων, καθυστέρησε πολύ η υλοποίηση συνεργασιών για τη δημιουργία και τη χρήση συλλογικών καταλόγων. Υπήρξαν αποσπασματικές και μεμονωμένες προσπάθειες δημιουργίας συλλογικών καταλόγων σε έντυπη μορφή για τα επιστημονικά περιοδικά, όπως ο Συλλογικός Κατάλογος Βιο-ιατρικών Περιοδικών Αττικής του Ν. Τζαμουράνη, ο οποίος εκδόθηκε το 1966 και περιέλαβε πληροφορίες για τις συλλογές 1450 βιο-ιατρικών περιοδικών από 54 βιβλιοθήκες της Αττικής και το 1968 ο κατάλογος επιστημονικών περιοδικών βιβλιοθηκών της Αθήνας. Η πρώτη πιο συνολική προσπάθεια συνεργασίας είναι η δημιουργία του Συλλογικού Καταλόγου Επιστημονικών Περιοδικών του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ) το 1983 σε έντυπη και αργότερα σε ηλεκτρονική μορφή. Τα τελευταία δέκα χρόνια με την ένταξη των ακαδημαϊκών και δημοσίων βιβλιοθηκών στη χρηματοδότηση των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω του Υπουργείου Παιδείας, δημιουργήθηκαν αρκετοί συλλογικοί καταλόγοι σε κάθε ένα από τους οποίους θα γίνει σύντομη αναφορά στη συνέχεια του άρθρου.

Μοντέλα ανάπτυξης συλλογικών καταλόγων

Δύο είναι τα βασικά μοντέλα δημιουργίας συλλογικών καταλόγων. Το παραδοσιακό μοντέλο, ο φυσικός/κεντρικός (physical/central) συλλογικός κατάλογος, ο οποίος δομείται σε ένα κεντρικό υπολογιστικό σύστημα ως ενιαία βιβλιογραφική βάση δεδομένων, η οποία τροφοδοτείται με εγγραφές με τα στοιχεία των συλλογών των διαφόρων βιβλιοθηκών που συμμετέχουν. Ανάλογα με τον τρόπο που εισάγονται οι εγγραφές διακρίνουμε δύο τύπους: τον κεντρικό συλλογικό κατάλογο «υποτελούς» (slave) τύπου, ο οποίος τροφοδοτείται από τις εγγραφές των τοπικών καταλόγων των βιβλιοθηκών-μελών και τον κύριο συλλογικό κατάλογο (Master Union Catalogue) όπου οι εγγραφές δημιουργούνται στον κεντρικό και κατόπιν εισάγονται στους τοπικούς καταλόγους των βιβλιοθηκών.

Με την ανάπτυξη των δικτύων και την ευρεία χρήση του πρωτοκόλλου Z39.50 δημιουργήθηκε ένα εναλλακτικό μοντέλο συλλογικού καταλόγου ο εικονικός / κατακεντρωμένος (virtual/distributed) συλλογικός κατάλογος. Στο μοντέλο αυτό δεν υπάρχει μια κεντρική βιβλιογραφική βάση, αλλά δίνεται στον τελικό χρήστη η δυνατότητα πρόσβασης από ένα κοινό σημείο διεπαφής, στους ξεχωριστούς τοπικούς καταλόγους των βιβλιοθηκών, δημιουργώντας κατά τη στιγμή των αποτελεσμάτων «on the fly» έναν εικονικό συλλογικό κατάλογο.

Λειτουργικά χαρακτηριστικά ενός συλλογικού καταλόγου

Τα βασικά χαρακτηριστικά ενός συλλογικού καταλόγου με τα οποία επιδιώκεται η αποτελεσματική πρόσβαση του τελικού χρήστη στις συλλογές πολλών βιβλιοθηκών είναι:

- η συνέπεια και η αξιοπιστία στην ευρετηρίαση και αναζήτηση (searching/indexing). Αυτό επιτυγχάνεται με τη δημιουργία καθιερωμένων αρχείων ονομάτων, θεμάτων και συλλογικών οργάνων, αντισταθμίζοντας με αυτό τον τρόπο τις διαφοροποιήσεις στις πρακτικές καταλογογράφησης που μπορεί να ακολουθούν οι διαφορετικές βιβλιοθήκες και εξασφαλίζοντας την ομοιομορφία στα πεδία που ευρετηριάζονται και τη συνέπεια στα εργαλεία που υποστηρίζουν τις αναζητήσεις του χρήστη.
- η ενοποίηση ή συγχώνευση (consolidation) των εγγραφών του ίδιου τεκμηρίου, η οποία επιτυγχάνεται με την εφαρμογή διαδικασιών εντοπισμού των διπλών εγγραφών, ώστε να εξασφαλίζεται η εισαγωγή μιας μοναδικής εγγραφής για κάθε τεκμήριο, και

- η απόδοση και η διαχείριση του συστήματος (performance/management), ώστε να εξασφαλίζεται η αξιοπιστία και η επεκτασιμότητα.

Κάθε μοντέλο συλλογικού καταλόγου ενσωματώνει με διαφορετικό τρόπο τα παραπάνω χαρακτηριστικά.

Στον κεντρικό συλλογικό κατάλογο ο οποίος είναι δομημένος ως μια βιβλιογραφική βάση εξασφαλίζεται η ποιότητα των εγγραφών και η συνέπεια στην ευρετηρίαση και στην αναζήτηση με την εφαρμογή κοινών κανόνων και προτύπων. Οι εγγραφές των τεκμηρίων των διαφόρων βιβλιοθηκών ελέγχονται πριν την εισαγωγή τους στον κατάλογο για τον εντοπισμό των λαθών, την ταύτιση των εγγραφών και την ενοποίησή τους με αποδοχή της πληρέστερης εγγραφής. Στη διαδικασία ταύτισης και συγχώνευσης των εγγραφών μειονέκτημα του παραδοσιακού μοντέλου θεωρείται ο offline χρόνος επεξεργασίας που απαιτείται, με αποτέλεσμα σημαντική καθυστέρηση στην ενημέρωση του καταλόγου με καινούριες εγγραφές. Ένα ακόμα μειονέκτημα του παραδοσιακού μοντέλου έναντι του εικονικού/κατανεμημένου καταλόγου, θεωρείται η αδυναμία του να παρέχει πληροφορίες σε πραγματικό χρόνο για την κατάσταση δανεισμού των τεκμηρίων και την άμεση δυνατότητα αίτησης διαδανεισμού. Η προσέγγιση αυτή δεν ισχύει καθώς η αξιοποίηση και ενσωμάτωση των δυνατοτήτων του πρωτοκόλλου Z39.50 έχει κάνει εφικτή τη λειτουργία αυτή και στον κεντρικό συλλογικό κατάλογο.

Οι εγγραφές στον εικονικό συλλογικό κατάλογο δεν ενοποιούνται, αφού δεν υπάρχει κεντρικός χειρισμός των δεδομένων που εισάγονται στους καταλόγους και κανένας τρόπος παρέμβασης στις διαφορετικές πρακτικές που ακολουθούν οι βιβλιοθήκες. Η έννοια του συλλογικού καταλόγου μάλλον είναι καταχρηστική στα συστήματα αυτά, αφού η ενοποίηση των κοινών εγγραφών αποτελεί δομικό χαρακτηριστικό στη δημιουργία συλλογικού καταλόγου. Τα αποτελέσματα εμφανίζονται ομαδοποιημένα ανά βιβλιοθήκη προέλευσης και ένα τεκμήριο μπορεί να εμφανίζεται τόσες φορές, όσες οι βιβλιοθήκες που το κατέχουν. Ταύτιση και ενοποίηση των εγγραφών κατά την στιγμή της αποστολής των αποτελεσμάτων δεν έχει επιτευχθεί, αλλά και αν αυτό γινόταν εφικτό, θα ήταν απαγορευτικός ο χρόνος ανταπόκρισης του συστήματος.

Στον εικονικό συλλογικό κατάλογο η συνέπεια στην αναζήτηση και ανάκτηση των τεκμηρίων εξαρτάται από τις πρακτικές των βιβλιοθηκών στα θέματα ευρετηρίασης και καταλογογράφησης και από τις δυνατότητες των τοπικών συστημάτων να υποστηρίξουν τις διάφορες επιλογές αναζήτησης (γλώσσα ανάκτησης, διαθέσιμα ευρετήρια και επιλογές αναζήτησης) του χρήστη. Με άλλα λόγια η συνέπεια και η αξιοπιστία τους εξαρτάται από την ποιότητα των τοπικών καταλόγων. Για το λόγο αυτό κατά την αναζήτηση στους καταλόγους αυτούς πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι η ανάκτηση θα είναι στη βάση του χαμηλότερου κοινού παρανομαστή των δυνατοτήτων και των τεχνικών που παρέχονται από τα διάφορα συστήματα.

Η απόδοση και η ανταπόκριση των δικτύων αν και είναι σημαντικό θέμα στη λειτουργία κάθε συλλογικού καταλόγου, αποκτά μείζονα σημασία στον εικονικό συλλογικό κατάλογο, διότι η λειτουργία του επηρεάζεται από τις συνθήκες λειτουργίας των υπολογιστικών συστημάτων κάθε τοπικής βιβλιοθήκης. Η ανταπόκριση και η απόδοση του συστήματος στον εικονικό συλλογικό κατάλογο εξαρτάται από την ανταπόκριση και τη διαθεσιμότητα των τοπικών δικτύων και των εφαρμογών του Z39.50. Η αδυναμία ανταπόκρισης των τοπικών καταλόγων έχει ως συνέπεια την απώλεια ανάκτησης δεδομένων κατά την αναζήτηση.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι ο παραδοσιακός συλλογικός κατάλογος, αν και η συντήρηση και λειτουργία του απαιτεί κόστος, προσφέρει ένα αξιόπιστο και ποιοτικό εργαλείο για τις αναζητήσεις του χρήστη. Αλλά και στον βιβλιοθηκονόμο δίνει τη δυνατότητα ανάκτησης ποιοτικών εγγραφών για την επεξεργασία των τεκμηρίων των βιβλιοθηκών. Ο εικονικός/κατανεμημένος κατάλογος δίνει τη δυνατότητα πρόσβασης στο υλικό μεγάλου αριθμού βιβλιοθηκών με τη σύνδεση των τοπικών καταλόγων τους, χωρίς το κόστος συντήρησης ενός κεντρικού υπολογιστικού συστήματος και τη δυνατότητα στις βιβλιοθήκες,

που δεν μπορούν να συμμετέχουν σε ένα κεντρικό συλλογικό κατάλογο να τον χρησιμοποιήσουν εναλλακτικά για μοίρασμα των πηγών.

Η ανάπτυξη και χρήση του πρωτοκόλλου Z39.50, όπως φαίνεται από τις ακολουθούμενες πρακτικές των βιβλιοθηκών, δεν μπορεί να αντικαταστήσει ένα καλά οργανωμένο κεντρικό συλλογικό κατάλογο. Θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε τη συμπληρωματικότητα των δύο μοντέλων, καθώς η ενσωμάτωση των νέων προτύπων στον παραδοσιακό συλλογικό κατάλογο φαίνεται να προσφέρει τον καλύτερο δρόμο για την παροχή στους χρήστες εκτεταμένων υπηρεσιών για την αποτελεσματικότερη ανάκτηση της πληροφορίας.

Ελληνικοί Συλλογικοί Κατάλογοι

Συλλογικός Κατάλογος Περιοδικών στις Ελληνικές Επιστημονικές Βιβλιοθήκες (<http://www.ekt.gr>) εκδόθηκε από το ΕΚΤ το 1983. Αποτελεί την πρώτη συστηματική συνεργασία μεγάλου αριθμού ανομοιογενών βιβλιοθηκών για τη δημιουργία ενός συλλογικού καταλόγου, η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Περιλαμβάνει τις συλλογές των επιστημονικών περιοδικών ειδικών και ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Παρέχεται σε έντυπη και σε ηλεκτρονική μορφή και αποτέλεσε τη βάση για τη λειτουργία του Δικτύου Διαδανεισμού των Ελληνικών Επιστημονικών και Τεχνολογικών Βιβλιοθηκών (ΕΡΜΗΣ). Ο κατάλογος είναι "υποτελούς" τύπου και αναπτύσσεται από τη συγκέντρωση δεδομένων των τοπικών συλλογών των βιβλιοθηκών-μελών, χωρίς ιδιαίτερη αυτοματοποίηση στην εισαγωγή των δεδομένων.

Συλλογικός κατάλογος grARGOS (Archaeological Greek Online System)

Η βάση ARGOS είναι κεντρικός συλλογικός κατάλογος με τα στοιχεία των συλλογών 14 βιβλιοθηκών διάφορων αρχαιολογικών ιδρυμάτων. Η θεματολογία της βάσης "grARGOS" καλύπτει κυρίως την ελληνική ιστορία, φιλολογία, αρχαιολογία, φιλοσοφία, θρησκεία και γενικότερα τον πολιτισμό στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων και της Μεσογείου από τους προϊστορικούς χρόνους ως τις μέρες μας. Επίσης καλύπτονται θέματα όπως ιστορική γεωγραφία, ανθρωπογεωγραφία, αρχαιομετρία, βιογραφίες ιστορικών προσώπων, δίκαιο, οικονομία και πολιτικοί θεσμοί. Η χρονική περίοδος που καλύπτουν τα τεκμήρια εκτείνεται από τον 15 αι. έως το 1998. Η βάση περιλαμβάνει μόνο τις εγγραφές έργων που είναι γραμμένα στην ελληνική γλώσσα ή που έχουν τόπο έκδοσης την Ελλάδα. Περιλαμβάνει πάνω από 55.000 βιβλιογραφικές εγγραφές. Διατίθεται μέσω του εικονικού συλλογικού καταλόγου ΑΡΓΩ (<http://argo.ekt.gr>) του ΕΚΤ.

Συλλογικός Κατάλογος Δημοσίων Βιβλιοθηκών (<http://unioncat.blogspot.com>)

Ο συλλογικός κατάλογος των δημοσίων βιβλιοθηκών δημιουργήθηκε για να περιλάβει τις συλλογές όλων των δημοσίων βιβλιοθηκών της χώρας (πλην της Εθνικής Βιβλιοθήκης). Είναι κεντρικός συλλογικός κατάλογος «υποτελούς» τύπου και περιλαμβάνει τμήμα των εγγραφών από 10 Δημόσιες Βιβλιοθήκες της χώρας (Λιβαδειάς, Ιωαννίνων, Ναυπάκτου, Σερρών, Αταλάντης, Κέρκυρας, Ρόδου, Πύργου, Ελευθερούπολης, Λάρισας) καθώς και δεδομένα των αντιτύπων ανά βιβλιοθήκη. Ο κατάλογος περιλαμβάνει πάνω από 45.000 εγγραφές. Η θεματολογία των συλλογών των βιβλιοθηκών καλύπτει όλους τους τομείς της ανθρώπινης γνώσης. Παραγωγός της βάσης είναι η Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη της Λεβαδειάς. Η βάση διαθέτει ιστότοπο και διατίθεται και μέσω του «ΑΡΓΩ».

Συλλογικός κατάλογος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (<http://www.unioncatalog.gr>)

Είναι κεντρικός συλλογικός κατάλογος "υποτελούς" τύπου των συλλογών των βιβλιοθηκών όλων των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων της χώρας, της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδας, του Συλλογικού Καταλόγου των Δημοσίων βιβλιοθηκών και του Τεχνικού Επιμελητηρίου της Ελλάδας (ΤΕΕ). Ο κατάλογος περιλαμβάνει πάνω από 2.566.888 εγγραφές και η ενημέρωση του με νέες εγγραφές των βιβλιοθηκών γίνεται περίπου κάθε εξάμηνο. Μέσω του λογισμικού VDX δίνεται η δυνατότητα διαδανεισμού των τεκμηρίων μεταξύ των βιβλιοθηκών. Παραγωγός της βάσης είναι το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ).

Εικονικοί/καταναμημένοι συλλογικοί κατάλογοι ή Συστήματα ενιαίας αναζήτησης καταναμημένων καταλόγων

ΖΕΦΥΡΟΣ (<http://zephyr.lib.uoc.gr>) δημιουργήθηκε από την Υπηρεσία Πληροφόρησης της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κρήτης. Είναι εφαρμογή του πρωτοκόλλου Z39.50 και αποτελεί μια πύλη πρόσβασης και ένα ομοιογενές περιβάλλον για την αναζήτηση και ανάκτηση υλικού από τους τοπικούς καταλόγους των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Μέσω του λογισμικού VDX δίνεται δυνατότητα διαδανεισμού.

ΑΡΓΩ (<http://argo.ekt.gr>) υλοποιήθηκε από το ΕΚΤ με εφαρμογή του πρωτοκόλλου Z39.50. Παρέχει ενιαίο περιβάλλον πρόσβασης σε εθνικούς και διεθνείς καταλόγους βιβλιοθηκών και αποτελεί χρήσιμο βιβλιογραφικό εργαλείο για τους χρήστες, αλλά και για τους βιβλιοθηκονόμους. Η δυνατότητα αυτόματης μετατροπής της διάταξης MARC 21 σε διάταξη Unimarc, δίνει τη δυνατότητα στις ελληνικές βιβλιοθήκες για πρόσκτηση μεγάλου αριθμού επεξεργασμένων βιβλιογραφικών εγγραφών για άμεση χρήση από τις βιβλιοθήκες.

Η λειτουργία και των δύο αυτών συστημάτων επηρεάζεται από τη λειτουργία των τοπικών δικτύων και των εξυπηρετητών Z39.50, με αποτέλεσμα σημαντική απώλεια στην ανάκτηση των αποτελεσμάτων.

Κλείνοντας τη συνοπτική αυτή αναφορά στους συλλογικούς καταλόγους θα πρέπει να τονιστεί ότι η ανάπτυξη των ελληνικών συλλογικών καταλόγων έχει δημιουργήσει την υποδομή για την υλοποίηση του διαδανεισμού μεταξύ των βιβλιοθηκών σε συστηματική βάση αλλά και την ανάπτυξη σημαντικών βιβλιοθηκονομικών εργαλείων, όπως θησαυρού, αρχείων καθιερωμένων όρων, τα οποία έχουν καθυστερήσει σημαντικά και τόσο η ανάγκη τα έχουν οι ελληνικές βιβλιοθήκες για την οργάνωση και ποιοτική επεξεργασία των συλλογών τους. Αλλά και για τις βιβλιοθήκες, που δεν συμμετέχουν στους συλλογικούς καταλόγους ή διαθέτουν λιγότερα μέσα, μπορούν αυτοί να αποτελέσουν σημαντική πηγή άντλησης ποιοτικών εγγραφών για την επεξεργασία του υλικού τους.

Στους Έλληνες χρήστες επίσης παρέχονται για πρώτη φορά σημαντικά βιβλιογραφικά εργαλεία πρόσβασης σε πλήθος ελληνικών πηγών, που έμεναν αναξιοποίητες. Το ζητούμενο είναι η συνέχιση και η ολοκλήρωση αυτών των εργαλείων προς όφελος των Ελλήνων χρηστών.

Βιβλιογραφία

1. Cousins, S. (1999), "Virtual OPACs versus union database: two models of union catalogue provision", *The Electronic Library*, Vol 17 No. 2, pp. 97-103.
2. Coyle, K. (2000), "The virtual union catalog: a comparative study", *D-Lib Magazine*, Vol 6 No. 5, διαθέσιμο στο <http://www.dlib.org/dlib/march00/coyle/03coyle.html>, ανακτήθηκε στις 23-06-2008.
3. Hider P. (2004), "The bibliographic advantages of centralized union catalogue for ILL and resource sharing", *Interlending & Document Supply*, Vol 32 No. 1, pp.17-29.
4. Lanau C. D. (1999), "The Virtual Union Catalogue Project (vCuC): using Z39.50 to emulate a centralized union catalogue," διαθέσιμο στο <http://www.ifla.org/IV/ifla64/081-160e.htm>, ανακτήθηκε στις 22-10-2007.
5. Lynch, C. A. (1997), «Building the infrastructure of resource sharing: union catalogs, distributed search, and cross-database linkage», *Library Trends*, Vol. 45 No. 5, pp. 448-461.
6. Preece, B. & Thompson, J. (2001), "Union catalogs and virtual union catalogs-repositioning loan, διαθέσιμο στο <http://www.ifla.org/IV/ifla67/papers/091-108e.pdf>, ανακτήθηκε στις 24-06-2008.
7. Κεράστα, Αικ. (2006), "Μια εμπειρική προσέγγιση στο Συλλογικό Κατάλογο Δημοσίων Βιβλιοθηκών," διαθέσιμο στο <http://srv-vivl->

- livad.voi.sch.gr/downloads/hmerida_2006/hmerida_2006.html, ανακτήθηκε στις 23-06-2008.
8. Κοσμάς, Γ. (1998), "Το πρωτόκολλο Z39.50: η εμπειρία του Πανεπιστημίου της Κρήτης". *Πρακτικά. 7^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών*, σσ. 309-324, Βόλος, <http://eprints.rclis.org/archive/00010352>, ανακτήθηκε 22-10-2007.
 9. Κούης, Δ. [κ.ά.] (2007), "Ελληνική βιβλιοθηκονομική κοινότητα και συλλογικοί κατάλογοι: ευκαιρίες και προκλήσεις," επιμ. Ανθή Κατσιρίκου, *Πρακτικά 16ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών*, σσ. 362-377. Πειραιάς, διαθέσιμο στο <http://eprints.rclis.org/archive/00012687>, ανακτήθηκε στις 20-6-2008.
 10. Πεπονάκης, Μ. [κ.ά.] (2004), "Προβλήματα διαλειτουργικότητας κατά την ταυτόχρονη πρόσβαση σε πηγές μέσω πρωτοκόλλου Z39.50 και το περιβάλλον πρόσβασης: 'η ΑΡΓΩ'», διαθέσιμο στο http://www.ionio.gr/libconf/pdfs/PeponakisZ3950_Interoperability.pdf, ανακτήθηκε στις 18-10-2007.
 11. Σίτας, Α. (2006), "Συλλογικοί κατάλογοι: λόγοι δημιουργίας και επιπτώσεις πολλαπλών εγγραφών," διαθέσιμο στο http://srv-vivl-livad.voi.sch.gr/downloads/hmerida_2006/hmerida_2006.html, ανακτήθηκε στις 22-10-2007.
 12. Σκρέτας, Γ. (2006), "Συλλογικός κατάλογος Argos," διαθέσιμο στο http://srv-vivl-livad.voi.sch.gr/downloads/hmerida_2006/hmerida_2006.html, ανακτήθηκε στις 22-10-2007.
 13. Τσιμπόγλου, Φ. (2006), "Συλλογικός Κατάλογος Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών: από την πρόκληση της υλοποίησης στην πρόκληση της επέκτασης λειτουργιών, υπηρεσιών, δημιουργών και χρηστών", διαθέσιμο στο http://srv-vivl-livad.voi.sch.gr/downloads/hmerida_2006/hmerida_2006.html, ανακτήθηκε στις 20-10-2007.